

Professionele identiteit, een verkenning waard

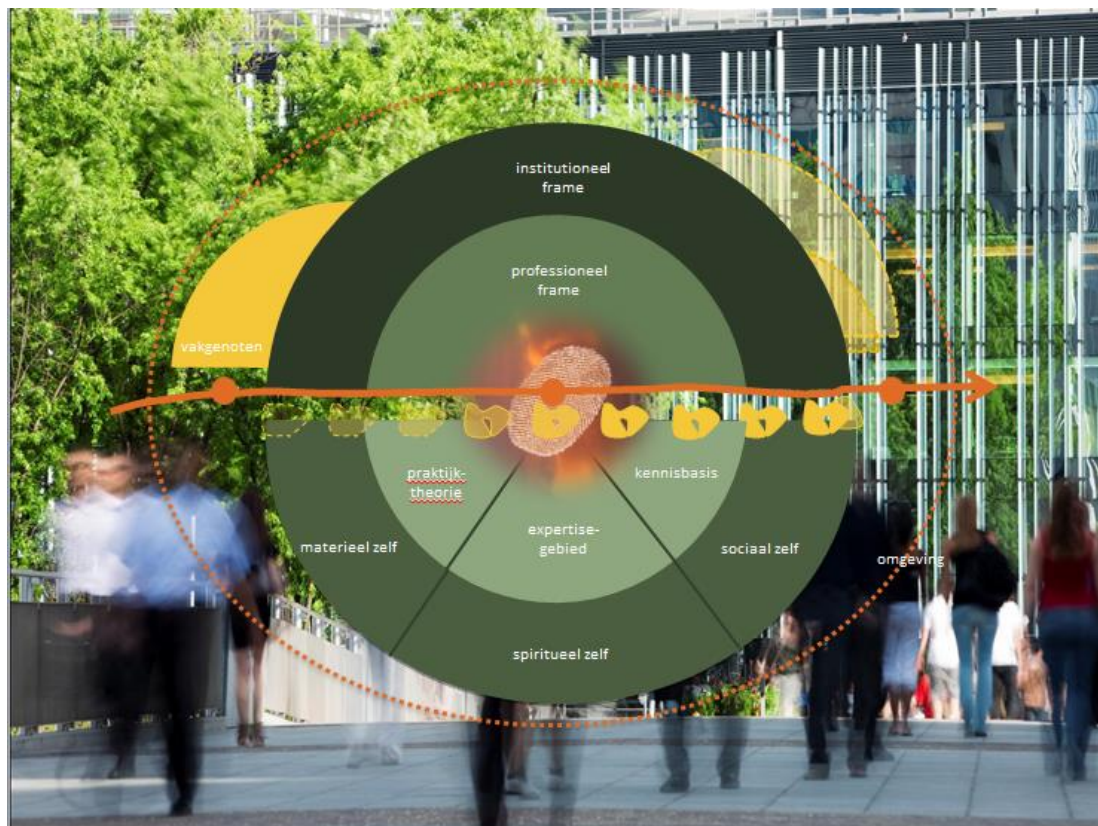
Manon Ruijters en Freerk Wortelboer

Het werk van professionals en de context waarin zij functioneren zijn sterk in verandering. Dat geldt voor het vak, voor de netwerken en relaties, voor andere organisatie- en samenwerkingsvormen en een maatschappij die voortdurend in transitie is. Als je professionele werkelijkheid zo sterk in beweging is, is de noodzaak groot om te weten waar je houvast hebt, wat je kunt loslaten en waar je je hebt te vernieuwen zonder jezelf kwijt te raken.

"Life isn't about waiting for the storm to pass, it's about learning to dance in the rain."¹

Het gaat het erom dat je als professional weet of ontdekt waar je van bent, wat je wilt in je vak, waar je passie zit, en daar verbinding mee blijft maken. Het gaat om goed willen zijn in dat vak en het met overtuiging uitoefenen, erin leren dansen. Om daar grip op te krijgen hebben we afgelopen jaren in een onderzoeksgroep de 'Professionele Identiteit' (PI) verkend met als doel om enerzijds taal te ontwikkelen voor het beschrijven van je PI en anderzijds instrumenten aan te bieden om je PI te versterken. Je professionele identiteit vormt daarbij in onze optiek de kern van jou als professional en geeft je kleur: wat typeert jou nou echt? Het ligt ingebed je totale zelf. Het Zelf is groter. Het omvat alles wat tot jezelf behoort. Dat kan gaan over de kleur van je ogen, over je auto, je beroep, je moeder, je boeken,... een breed begrip dus. Identiteit is wat ons betreft daar een beperkt deel van en bevat alleen die dingen die maken dat je jezelf herkent en dat anderen je herkennen. Het gaat om kwaliteiten en kenmerken die onvervreemdbaar en herkenbaar van jou zijn.

Het onderzoek leidde naar het volgende model van professionele identiteit²:

¹ <http://www.viviangreene.com/>

² Manon Ruijters en collega's: Je binnenste buiten. Over professionele identiteit in organisaties

Je professionele identiteit heeft een ik- en een wij-kant. De mens is immers een relationeel wezen, met niet alleen een binnenwereld (die alleen hij of zij ten diepste kent), maar ook een buitenwereld, een wereld die wordt gevormd door samenspel met anderen. De ik-kant treffen we onderin het model en kent twee domeinen, het persoonlijke ik en het professionele ik. De wij-kant zien we boven de lijn, ons collectieve professionele domein met de vakgenoten waarmee we werken, de instituties waarin we verkeren en ons professionele frame, de opvattingen en overtuigingen van onze professie.

Nader uitgewerkt is de professionele identiteit opgebouwd uit een aantal domeinen, om te beginnen aan de ik-kant. Ten eerste zien we een persoonlijk domein, bestaande uit het materiële, het spirituele en het sociale zelf. Het materiële zelf verwijst daarbij naar alles waar we 'mijn' voor kunnen zetten en waar we ons betrokken bij voelen verantwoordelijk voor voelen en eigenaarschap bij ervaren. Het spirituele zelf zet ons in beweging: onze bezieling, drijfveren, waarden, overtuigingen. Het sociale zelf gaat over alle netwerken en groepen waar we ons in bewegen, lidmaatschappen, collectieven etc.. Waar hoor je bij? Daarnaast kent de ik-kant een professioneel domein met je persoonlijke kennisbasis, je eigen praktijktheorie en je expertisegebied. Je persoonlijke kennisbasis verwijst naar jouw kennisdomein, de belangrijke bronnen in je vakgebied, je kennis van de context, maar ook je stijl van leren en reflecteren. Je eigen praktijktheorie verwijst naar de minitheorieën, opvattingen over hoe je zaken doet, standaarden over wat (niet) goed genoeg is en werkwijzen waarmee jij je vak bedrijft. Je expertisegebied gaat over je specialisatie: waar ben je van, waar blink je in uit, waar help je je klanten echt verder mee, wat draag je bij aan je vakgebied.

In de wij-kant van het model treffen we ook twee domeinen, het professionele- en het institutionele frame. Onder een frame verstaan we interpretatieschema's die mensen helpen om betekenis te geven aan ervaringen en acties te begeleiden. Een frame vereenvoudigt als het ware de complexiteit van de buitenwereld. Het collectieve zelf dat direct betrekking heeft op het professionele domein, dus eigenlijk het collectieve professionele zelf, noemen wij professioneel frame. Het professionele frame is een gemeenschappelijke manier van kijken naar praktijkvraagstukken. Het is dat wat je, samen met je directe collega's opvat als 'goed' professioneel handelen in de betreffende context. Het institutionele frame vertelt over de visie en de waarden van de instituties waarin je verkeert. De expliciete en impliciete regels en verwachtingen en de wijze waarop jij je daarmee verhoudt. Het kan de organisatie zijn waarin we werken, maar evenzogoed de vakorganisatie waar we onderdeel van uitmaken of andere instituties.

Tussen de ik- en de wij-kant ligt de tijds-as. De as van leren en ontwikkelen. Het worden van professional is één ding; een professional blijven is iets anders. Hoe sla je de professionele brug tussen je verleden, het heden en je toekomst? Want het verleden met belangrijke schakelmomenten in je (professionele) bestaan, het heden met je reflecties op ervaringen in het hier en nu en toekomstbeelden en ambities spelen zowel collectief als individueel een rol, omdat ze gedrag en beslissingen beïnvloeden. Het verdiepen van kritische ervaringen, belangrijke schakelmomenten in je professionele bestaan onderzoeken of simpelweg je loopbaan overzien, leveren belangrijke informatie over je professionele identiteit, doordat je, door het nemen van afstand, meer hoofdlijnen doorgrondt.

De cirkel om het model verbeeldt de omgeving. Collectief en individu bewegen zich daarbij altijd in een omgeving, een maatschappij die iets vindt van wat jij en je beroepsgroep doen.

In het midden van het model staat de symbolisch de persoonlijke vingerafdruk, jouw professionele identiteit die is opgebouwd uit alle componenten die we hiervoor beschreven. Duidelijk zal zijn dat die professionele identiteit geen constant en onveranderlijk gegeven is. We doen immers continu nieuwe ervaringen op die ons vormen. Het gaat bij professionele identiteit vooral om coherentie waarbij alles met elkaar in verbinding is.

De uitnodiging die wij doen aan medeprofessionals is om je professionele identiteit onder de loep te nemen. Het verkennen en expliciteren van je professionele identiteit helpt je namelijk stevigheid te vinden in je wie je bent in je werk, wat onvervreemdbaar van jou is en wat je kleur geeft. We begonnen dit betoog

met 'leren dansen'. Nu helpt dit 'dansen' weliswaar het gevoel te pakken, maar niet om het waartoe te concretiseren. Daarvoor komen we toch uit bij een andere set begrippen, kwaliteiten om werk te willen maken van professionele identiteit. Het zijn er vier: zelfsturing, veerkracht, wijsheid en excellentie. Deze vier kernbegrippen zijn gedestilleerd uit een verkenning van wat sterke (professionele) identiteit oplevert. De vier begrippen zijn met elkaar verweven, maar hebben toch elk hun eigen betekenis:

- Zelfsturing: het in staat zijn om een eigen koers te kiezen, rekening houdend met organisatie, vak en persoonlijk perspectief
- Veerkracht: om kunnen gaan met veranderingen en ontwikkelingen zonder jezelf kwijt te raken
- Wijsheid: de rust om vanuit een helder onderscheid tussen de eigen kleur en de kleur van de ander, toegevoegde waarde te leveren
- Excellentie: gedrevenheid en leergierigheid om het maximale uit je jezelf en (de uitoefening van) je vak te halen

En daarmee vergroot je je impact, je creativiteit en je vitaliteit in je professionele werk.

Ben je geïnteresseerd geraakt, kijk dan eens rond op onze site www.professioneleidentiteit.nl. Daarin werken we de professionele identiteit verder uit en krijg je handvatten aangereikt om je eigen identiteit te verkennen. Het versterken van je professionele identiteit werkt goed in kleine groepen die we begeleiden. We gaan hier graag met je over in gesprek.

Manon Ruijters (mru@tg.nl) en Freerk Wortelboer (f.wortelboer@freerk.net)